

КОНЦЕПТ ПОДОЛАННЯ У ТВОРЧОСТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Тетяна ЛЯХ¹ (Ужгород, Україна)

¹ кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри громадського здоров'я і гуманітарних дисциплін ДВНЗ "Ужгородський національний університет",
tatianalyakh592@gmail.com

Леся Українка осмислювала розмаїття людського буття від історичних реалій до абсолютних категорій, що разом творять особливу філософію авторки. Попри увагу дослідників до філософського контексту творчості Лесі Українки (І. Франко, Д. Донцов, М. Зеров, Т. Гундорова, О. Забужко, Ю. Доброносова та ін.), потребує вивчення подолання як концепт індивідуально-авторської філософії, що є метою пропонованого дослідження.

Подолання було категорією філософії стоїцизму і співвідноситься з терпінням людини, прийняттям власної долі (волі богів). Крім цього, в Лесі Українки ця категорія суголосна філософії «екзистенціалістського гуманізму» Ж.-П. Сартра, за словами котрого людина «сама є серцем і центром власної трансцендентності. Не існує іншого всесвіту, окрім людського, всесвіту людської суб'єктивності <...> у такому сенсі, що людина не замкнена в собі, а назавжди присутня в людському всесвіті» (3).

Таким «серцем власної трансцендентності» постає ліричний суб'єкт поезії «Contra spem spero!». Смісловим центром твору є алюзія міфу про Сізіфа, що є відображенням концепту подолання. Згодом цей міф стане наріжним каменем філософії абсурду, проголошеної А. Камю у праці «Міф про Сізіфа» (1942). Філософ вбачає абсурдність людського існування через те, що світ не може бути пізнаний людиною, а тому є ворожим до неї. У історії Сізіфа Камю акцентує на миті, коли Сізіф спускається до каменю, що скотився, і усвідомлює марність своїх зусиль, однак приймає свої муки і «вивищується над своєю долею» (3, с. 104). Українська авторка акцентує на піднятті каменю вгору, концепт подолання оприявнюється в русі. Д. Донцов писав: «Важним для неї був сам рух <...>; рух як вираз великої, передвічної, всеобіймаючої сили» (1, с. 644). Рух вгору у Лесі Українки є напрямом до мети, творчості.

У драматичних творах Лесі Українки концепт подолання відчитується у смерті як виходу з «екзистенційного вакууму» (В. Франкл). Героїня «Боярині» помирає на ворожій Московщині через тугу за Україною. Смерть Оксани сприймається як подолання буття, розщепленого на своє

і чуже, віднайдення екзистенційної цілісності через духовне воскресіння і єднання з Україною. Через фізичну смерть отримують вічне життя герої «Лісової пісні».

Дослідження концепту подолання у творчості Лесі Українки прояснює творчий феномен авторки у філософському ключі, накреслює аспекти вивчення української літератури у зв'язку з філософією.

ЛІТЕРАТУРА

1. Донцов Д. Поетка українського Рісорджіменто (Леся Українка). *Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ століття*/ упоряд. В. Агеєва. К.: Смолоскип, 2016. С. 623–656.
2. Камю А. Міф про Сізіфа. Бунтівна людина. Харків: Фоліо, 2022. С. 3–118.

Sartre Jeant-Paul. Existentialism is a Humanism.
<https://www.marxists.org/reference/archive/sartre/works/exist/sartre.htm>

ХУДОЖНЯ РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ІСТОРИЧНИХ ПОДІЙ ГАЙДАМАЦЬКОГО РУХУ У ТВОРЧОСТІ ПАНАСА МИРНОГО

Ольга МАТВЄЄВА¹ (Київ, Україна)

¹ кандидат філологічних наук, науковий співробітник відділу класичної української літератури Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України.
o.a.matveeva@ukr.net

У творчості Панас Мирний моделює образ народних месників, борців за правду, апелює до різних форм протесту проти кріпацької неволі, художньо осмислює події гайдамацького визвольного руху й післягайдамацької доби, звертаючись до фольклорних й етнографічних джерел. У цьому контексті у трилогії «Родина Бородаїв – Головиха – Учителя» Мирний прагнув художньо репрезентувати історію життя суспільства впродовж століття – від часів Коліївщини, 2-ої половини XVIII ст., до поч. 60-х рр. XIX ст. Симптоматично, що письменник вживає в трилогії такий сюжетний прийом, як екскурс в минуле, позаяк ускладнює сюжетну лінію вставними оповіданнями й своєрідними передісторіями, серед яких засадниче значення мають розповідь Карпа Бородея про історичні події доби гайдамаччини, бічний епізод про походження маєтку Замчище, трагічна історія життя гайдамацького ватажка Найдя, насправді панського сина, якого месники викрали ще немовлям задля помсти й виховали в ненависті до будь-якої неволі,